

PRIKAZI

Mijat Stojanović. *Sgode i nesgode moga života*. Priredili Dinko Župan, Stanko Andrić i Damir Matanović. Slavonski Brod – Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje – Hrvatski školski muzej, 2015., 368 str.

Veza kojom su ovom prilikom povezani Hrvatski institut za povijest i Hrvatski školski muzej rukopis je autobiografije učitelja, školskoga nadzornika, pedagoškoga pisca i etnografa Mijata Stojanovića *Sgode i nesgode moga života*.

Rukopis se čuva u Arhivskoj zbirci Hrvatskoga školskog muzeja, u osobnom arhivskom fondu Mijata Stojanovića. Sadrži 751 paginiranu stranicu uredna i čitljiva rukopisnoga teksta. Nedostaje osam stranica, od 149. do 157. Rukopis je 1921. darovala gospođa Basariček, kako je u Imovniku Hrvatskoga školskog muzeja zabilježio tadašnji kustos Ivan Martinović. Basaričeku je rukopis darovao učitelj Tomić iz Karlovca. Na naslovnici rukopisa istaknuto je da je “Prigotovljen za tisak”. Eto, prošle su 134 godine od završetka rukopisa, Stojanovićeve smrti 1881., do konačne objave cjelovitoga djela, čime su autorova namjera i želja napokon ostvarene. Pojedine dijelove rukopisa Stojanović je objavljivao u stručnim časopisima i novinama, pa je poznata serija članaka objavljena u *Napretku* 1879. pod naslovom “Crtice iz doba moga školovanja”.

Autori povijesnih studija i priređivači za objavu znanstvenici su Hrvatskoga instituta za povijest, Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Dr. sc. Dinko Župan rukopis je prepisao, analizirao i popratio bilješkama (272 str.), napisao povijesni prikaz života i rada M. Stojanovića, pripremio i upotpunio bibliografiju njegovih radova te zajedno s dr. sc. Stankom Andrićem napisao “Tumač povijesnih i zemljopisnih imena i pojmova”. Koristan i informativan “Rječnik stranih, manje poznatih i arhaičnih riječi i izraza” sastavio je dr. sc. Stanko Andrić. Konačno, Mijatovićevo zavičaj i vrijeme opisao je dr. sc. Damir Matanović – “Svijet odrastanja Mijata Stojanovića: selo i grad Brodske krajiške pukovnije u prvoj polovici 19. stoljeća”. Knjiga sadrži i dva kazala – osobnih i geografskih imena.

Zahvaljujući tim povijesnim analizama i objašnjenjima čitanje i razumijevanje Stojanovićeve teksta znatno je olakšano, a zajedno čine zanimljivu i vrijednu povijesnu studiju o Slavoniji i Srijemu u 19. stoljeću.

Autograf Mijata Stojanovića o povijesti njegove obitelji, autobiografski i dnevnički zapisi za razdoblje do 1881., dragocjen je, višeslojan i sadržajno bogat povijesni izvor koji nadilazi razinu osobnih retrospektivnih i introspektivnih memoarskih zapisa. Opisi učiteljskoga i pedagoškoga rada, slika iz školskoga života, tegoba učiteljskoga zvanja, događaja, prijatelja, suvremenika, naroda, strukovnoga i javnoga djelovanja, socijalnoga angažmana, životnih uvjerenja i filozofije, religioznosti, opisi običaja i uopće načina života vrijedan su izvor za stručno-znanstvena istraživanja raznolikih

povijesnih, pedagoških, socioloških, lingvističkih, etnoloških, antropoloških, kulturoloških i uopće društveno-humanističkih tema iz povijesti Vojne krajine, Slavonije i Srijema, Hrvatske.

Mijat Stojanović (Babina Greda, 26. rujna 1818. – Zagreb, 18. rujna 1881.), jedan od vodećih i istaknutih učitelja 19. stoljeća u Hrvatskoj, bio je učitelj i školski nadzornik u školama Vojne krajine, pedagoški pisac i etnograf. On je sam sebe smatrao školnikom i pučkim piscem, što je i napisano na njegovu grobu.

Prevodio je pedagoška djela europskih pedagoga, autor je udžbenika za njemački jezik te brojnih članaka školske tematike, metodičkih uputa, priča, pjesama i poučnih tekstova za djecu i puk, koje je kontinuirano objavljivao u stručnim časopisima (*Napredak*), dječjim časopisima (*Smilje*), novinama i kalendarima (suradivao je s više od trideset časopisa i novina). Objavio je desetak knjiga i oko 250 članaka. Prva knjiga objavljena mu je u Osijeku 1844., *Uprave za dobro i krepostno vladanje i nekoje poslovice za mladež*. Bio je istinski domoljub i ilirac, poslanik u Hrvatskom saboru 1848. godine. Veoma se rano zainteresirao za narodne običaje, pjesme, jezik, poslovice, narodne pripovijetke te ih je strastveno bilježio i jedan dio objavio – *Sbirka narodnih posloviceah, riečih i izrazah* (1866.), *Pučke pripovjedke i pjesme* (1867.).

Mijat Stojanović bio je strukovno veoma angažiran i aktivan u učiteljskom pokretu, jedan je od osnivača Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora (predsjednik 1878. – 1881.), sudionik općih hrvatskih učiteljskih skupština. Stojanović je doista živio prosvjetiteljsku ulogu učitelja.

A učiteljem je postao u dobi od četrnaest godina: nakon što je kao odličan učenik godinu dana pomagao svojem učitelju Vinku Filipoviću, po njegovoj je preporuci postao učitelj u školi u Šamcu iako nije imao položen učiteljski ispit. I sam Stojanović piše da je učio zajedno s djecom. Upornost i marljivost, samoobrazovanje i neprekidni rad postale su Mijatovićeve odlike. Nakon završenoga preparandijalnog tečaja u Vinkovcima položio je učiteljski ispit 1835. godine. Imao je sedamnaest godina. Kao učitelj, službovao je u Velikoj Kopanici, Brodu, Otoku, Županji, Babinoj Gredi, Srijemskim Karlovcima i kao nadučitelj (od 1851.) u Zemunu. Školskim nadzornikom imenovan je 1871. i premješten u Karlovac, potom u Ogulin i Gospić. Nakon 45 godina službe umirovljen je 1877. godine.

Kako je živio i radio, Mijatović je zapisao u *Sgodama: Nije prošao danak, kad nisam čitao, pisao, učio. Učio sam prirodoslovje, zemljopis, povjestnicu obću i našu i njemačku slovniciu. Često sam do njeke dobe noći sjedio nad knjigom ili nad krajobrazom (mapom). Težak je posao biti sam sebi učitelj*.

Početak tog dugotrajnog puta obrazovanja i samoobrazovanja bio je zastrašujući. Naime, prvi učitelj M. Stojanovića u trivijalki u Babinoj Gredi, učitelj Rac, bio je veoma strog i stalno ga je kažnjavao. Mijatović je zapisao: *Uvijek sam sjedio u učionici posljednji u tako zvanoj klupi "Eselbank". Štogod me je gospodin moj učitelj dao više šibati i štogod me je više grdio po tadanjem neshodnom, nesprenom i nevaljalom načinu podučavanja, to sam ja bivao sve tupiji i glupiji*.

Drugi učitelj, Vinko Filipović, bio je potpuno drugačiji, *dobar i milostiv*. Mijat je postao odličan učenik, ubrzo i njegov pomoćnik. Možemo pretpostaviti da su ta

oprečna, traumatična i pozitivna iskustva jedan od mogućih razloga zaokupljenosti pedagoško-didaktičkim i metodičkim pitanjima u nastavi te disciplinskim mjerama.

Autobiografije su kao specifičan povijesni izvor oduvijek bile zanimljive istraživačima i zainteresiranim čitateljima. Čestitam kolegama iz Hrvatskoga instituta za povijest na učinjenom obimnom, kvalitetnom i znanstvenom radu.

Objavljivanjem autobiografije Mijata Stojanovića *Sgode i nesgode moga života* hrvatska je historiografija obogaćena vrijednim djelom, a spoznaja o školstvu 19. stoljeća u Hrvatskoj bitno je potpunija.

Sonja Gaćina Škalamera

Ante Vukasović. *Likovi istaknutih hrvatskih pedagoga*. Zagreb: Školske novine, 2015., 258 str.

Godine 2015. u izdanju Školskih novina izašla je knjiga *Likovi istaknutih hrvatskih pedagoga* autora dr. sc. Ante Vukasovića, redovitoga sveučilišnog profesora i znanstvenoga savjetnika, autora brojnih znanstveno-stručnih pedagoških radova.

Knjiga na 258 stranica donosi život i rad sedmorice istaknutih hrvatskih pedagoga važnih za razvoj hrvatske pedagogije i postavljanje pedagogije na znanstvenu razinu. Strukturirana je u nekoliko cjelina, od uvodne rasprave preko biografija i područja djelovanja hrvatskih pedagoga do zaključnih misli, sažetka na engleskom jeziku, pogovora koji je napisao urednik knjige dr. sc. Vladimir Strugar, pojmovnika te kazala imena i kazala pojmova.

Knjiga započinje uvodnom raspravom, u kojoj je autor dao presjek hrvatske pedagoške baštine počevši od organiziranja i usavršavanja hrvatskoga učiteljstva, pregleda razvitka pedagogije na Sveučilištu u Zagrebu do rasprava o hrvatskoj vrijednosno-pedagogijskoj i odgojnoj baštini.

Središnji dio knjige čine kronološki poredane biografije i područja djelovanja sedmorice hrvatskih pedagoga koji su unaprijedili hrvatsku pedagogiju. Svako poglavlje započinje slikom pedagoga i kratkim opisom njegova stručno-znanstvenog područja, slijede životopis i opis rada, pri čemu se ne izostavlja opis društvenih i političkih prilika u Hrvatskoj toga vremena, a završava sažetkom, popisom glavnih djela, ključnih pojmova, literature i važnijih djela pedagoga te izvodima iz djela uz koje su prikazane i slike naslovnice.

Prva dva opisana pedagoga – Ivan Filipović (1823. – 1895.), otac hrvatskoga učiteljstva, i Vjekoslav Košćević (1866. – 1920.), pobornik nove škole i pedagogije – bili su učitelji koji su djelovali u vrijeme složenih društveno-političkih prilika, no upornim zalaganjem uspjeli su napraviti znatne pomake za hrvatsko učiteljstvo. Tako su u vrijeme njihova djelovanja osnivane učiteljske udruge, sazvane opće hrvatske učiteljske skupštine, stvara se Savez hrvatskih učiteljskih društava...

Doprinos Ivana Filipovića hrvatskom odgoju i obrazovanju i danas je prisutan kroz nagradu koja nosi njegovo ime, a dodjeljuje ju Ministarstvo znanosti, obrazovanja